

УДК 336.717

Кочетигова Т.В.

*старший викладач кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва та архітектури*

Федоренко В.С.

*студент
Харківського національного університету будівництва та архітектури***ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ****ECONOMIC ESSENCE AND PRINCIPLES BANK DEPOSIT POLICY****АНОТАЦІЯ**

У статті визначено економічну сутність та досліджено основні принципи здійснення депозитної політики комерційного банку. Проаналізовано підходи вчених до тлумачення категорії «депозитна політика банку». Розглянуто основні принципи акумуляції ресурсів банку. Надано характеристику видам та напрямкам депозитної політики.

Ключові слова: депозит, депозитна політика, фінансово-кредитна установа, депозитний портфель, загальні та специфічні принципи, депозитний ринок, депозитні ресурси.

АННОТАЦИЯ

В статье определена экономическая сущность и исследованы основные принципы осуществления депозитной политики коммерческого банка. Проанализированы подходы ученых к толкованию категории «депозитная политика банка». Рассмотрены основные принципы аккумуляции ресурсов банка. Охарактеризованы виды и направления депозитной политики.

Ключевые слова: депозит, депозитная политика, финансово-кредитное учреждение, депозитный портфель, общие и специфические принципы, депозитный рынок, депозитные ресурсы.

ANNOTATION

In the article the economic substance and studied the basic principles of commercial bank deposit policy. The approaches of different scholars on the interpretation of the category of «deposit policy of the bank.» Basic principles on the accumulation of bank resources. The characteristic species and deposit policy areas.

Keywords: deposit, deposit policy, financial and credit institutions, deposit portfolio, general and specific principles market deposit, deposit resources.

Постановка проблеми. Ефективність депозитної діяльності значною мірою визначається ефективністю розроблення депозитної політики банку, призначення якої полягає в установленні граничних розмірів депозитної бази. Банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних коштів і перетворення їх у реальний капітал за допомогою здійснення кредитних, інвестиційних та інших операцій, забезпечуючи потребу економіки в додаткових ресурсах. Для забезпечення стабільності і надійного функціонування в Україні банків важливу роль відіграє формування науково обґрунтованої банківської політики, основним елементом якої є депозитна політика. Проте для здійснення ефективної депозитної політики банку необхідним є дослідження економічної сутності та принципів її проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема залучення ресурсів та вдосконалення депозитної політики займалися такі

науковці, як: О.М. Бартош, Н.В. Глебова, О. Дзюблюк, О. Дмитрієва, А.А. Пилипенко, В. Лагутін та ін. Проте в сучасних умовах розвитку банківської системи існує потреба в подальшому дослідженні даної проблематики.

Мета статті полягає у розкритті економічної сутності та дослідженні основних принципів депозитної політики банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Депозитна політика є однією зі складових частин широкого спектру політики банку. Вона являє собою складне економічне явище, її суть розглядається в наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних учених, однак слід зазначити, що серед учених донині немає єдиної точки зору щодо визначення даного поняття [7]. Аналіз літературних джерел щодо визначення категорії «депозитна політика» наведено в табл. 1.

Таким чином, аналіз спільних рис та відмінностей у визначеннях дав змогу сформулювати власне визначення депозитної політики як системи заходів формування та управління залученими ресурсами економічних суб'єктів, а також визначення та формування оптимальної структури депозитної бази банку для забезпечення його ефективного функціонування на ринку фінансових послуг.

Роль депозитної політики полягає у визначенні пріоритетних напрямів розвитку та вдосконалення банківської діяльності в процесі акумуляції грошових ресурсів, удосконалення процесу формування ресурсної бази та підвищення його ефективності. Основні принципи проведення депозитної політики наведено в Законі України «Про банки і банківську діяльність». Депозитна політика в процесі своєї реалізації ґрунтується на певних принципах, які можна розділити на загальні та специфічні (табл. 2) [9].

Загальні принципи, що наведені в табл. 2, характерні як для банків, так і для фінансово-кредитних установ, що діють на даному сегменті ринку. До специфічних принципів належать внутрішньобанківські. Вони виходять зі здатності банку залучати вільні грошові кошти, розміщувати отримані ресурси так, щоб максимізувати прибутки та мінімізувати витрати, що зазнає банк під час залучення депозитних коштів, тощо. Дотримання даних принципів є досить важливим не лише для банку, а й для клієнтів,

оскільки обираючи банк, в який вкласти кошти, кожен намагається проаналізувати діяльність банківської установи, розглянути інформацію про те, як саме банк розпоряджається отриманими коштами, напрями вкладання, принципи роботи персоналу та його кваліфікацію.

Не менш важливими є забезпечення оптимального рівня витрат банку, безпека проведення депозитних операцій з урахуванням особливостей грошово-кредитного ринку, на якому установа здійснює свою діяльність. Щодо контролю над реалізацією депозитної політики, то цей принцип є невід'ємним та вагомим елементом в організації депозитного процесу, який використовують для захисту інтересів клієнтів

шляхом нерозголошення персоналом банківської таємниці.

Отже, дотримання наведених принципів дає банку змогу сформувати як стратегічні, так і тактичні напрями в організації депозитного процесу, забезпечуючи ефективність та оптимізацію його депозитної політики.

Важливу роль у формуванні та реалізації депозитної політики банків відіграє Національний банк України (НБУ). Його заходи спрямовані на регламентацію правил щодо залучення депозитів і формування банківських ресурсів. Необхідність такої регламентації зумовлена тим, що заощадження є специфічним видом грошей, на основі яких формуються кредитні

Таблиця 1

Підходи до визначення категорії «депозитна політика»

Ключове слово	Джерело	Визначення
Стратегія і тактика	О. Бартош [2], Р. Коцовська [12], Б. Грибенкин [8]	Стратегія і тактика банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації таких джерел
Система заходів формування та управління	А. Бабицький [1]	Система заходів щодо залучення вкладів і управління ними – формування резерву, використання певної частини депозитів для видачі кредитів і позик, інші операції з банківськими вкладками
	І. Мельникова [13], С. Еш [10]	Комплекс заходів щодо формування асортименту високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм і методів залучення коштів із метою гарантування стійкості і надійності депозитної бази для забезпечення конкурентних переваг банку на фінансовому ринку
	Г. Белоголазова, Л. Кроливецька [4]	Комплекс заходів із формування депозитного портфеля, а також різні форми та методи щодо реалізації на ринку депозитних вкладів
Політика залучення коштів	Е. Москоvecь, Л. Мочалова [14]	Політика у сфері залучення банком тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб у вклади або на певний термін, або до запитання
	Р. Герасименко [5]	Банківська політика щодо залучення грошових коштів вкладників у депозити (вклади) та ефективного управління процесом залучення цих коштів
Механізм реалізації інтересів	Синяк А.А., Горчакова І.А. [15]	Механізм реалізації інтересів усіх суб'єктів депозитного ринку, спрямований на оптимізацію витрат щодо залучення коштів на депозитному ринку за умови їх ефективного використання

Таблиця 2

Принципи формування депозитної політики банку [9]

Принципи		Характеристика
Загальні принципи	Наукової обґрунтованості	Базується на новітніх досягненнях науки та передового досвіду з урахуванням дії економічних законів у межах конкретного банку з використанням науково обґрунтованих методик
	Цілісності системи	Депозитна політика виступає як підсистема політики банку в цілому. Вона має первинний характер щодо політики у сфері активних операцій
	Комплексного підходу	Розроблення теоретичних основ, пріоритетних напрямів депозитної політики та оцінка дохідності від розміщення депозитів із погляду стратегії розвитку банку
	Оптимальності та ефективності	Розроблення ефективних та оптимальних для цього етапу розвитку банку тактичних напрямів і методів. Визначає цілі й обсяги залучених банківських ресурсів та ефективну їх реалізацію
Специфічні принципи	Єдності елементів	Усі елементи депозитної політики розглядаються не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності
	Забезпечення оптимального рівня витрат	Характеризує цінову політику банку, вміння керівництва банку адекватно реагувати на зміни ринкових цін на депозити для регулювання прибутковості та зниження очікуваних витрат. Відсоткові ставки орієнтовані на ринкову кон'юнктуру
	Безпеки операцій банку	Характеризує систему захисту економічних інтересів клієнтів щодо збереження банківської таємниці за їх рахунками, а також підтримання оперативної ліквідності банку
	Забезпечення надійності	Від надійності банку залежить рівень ризику клієнта щодо повернення депозиту і сплати відсотків. Якість і кількість залучених коштів відображають стабільність і надійність банку

гроші, що збільшуються відповідно величині грошово-кредитного мультиплікатора. За відсутності відповідної регламентації регулятора процес може стати неконтрольованим, розбалансує грошовий обіг та спричинить знецінення національної грошової одиниці. Виділяють два види державної депозитної політики, які представлено на рис. 1 [16].

Консервативна політика здійснюється за умов великого рівня інфляції, росту цін у країні та спаду виробництва, а ліберальна політика ефективна за незначного рівня інфляції (рис. 1).

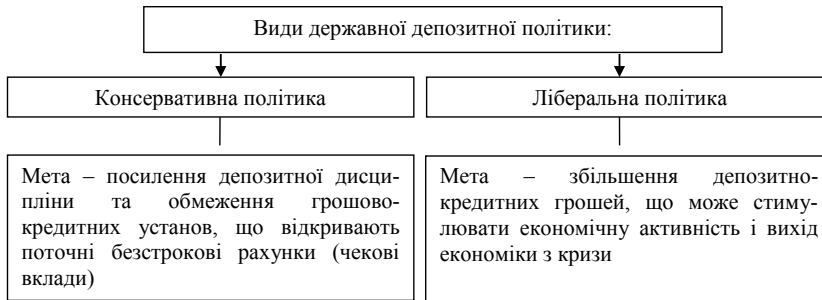

Рис. 1. Види державної депозитної політики [16]

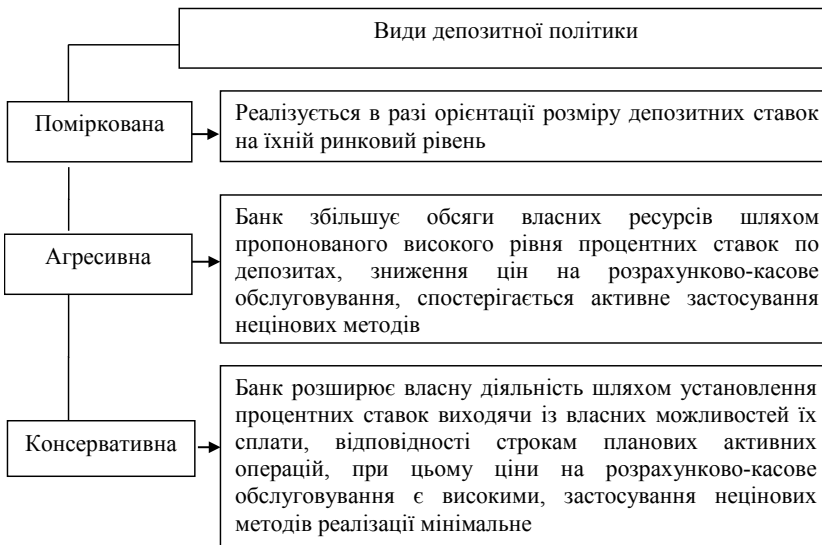

Рис. 2. Види депозитної політики банку

Кожен банк як суб'єкт депозитного ринку реалізує свої інтереси під впливом депозитної політики центрального банку. Депозитна політика банку спрямована на оптимізацію витрат щодо залучення коштів на депозитному ринку та їх ефективне використання. Такий механізм реалізації інтересів суб'єктів депозитного ринку формує ціну на депозитні кошти, що значною мірою залежить від ринкових процентних ставок та структури депозитної бази, управління якою має велике значення для регулювання прибутковості та зниження витрат. Дорогі депозитні ресурси призводять до зростання процентних витрат, а висока питома вага низькооплачуваних ресурсів підвищує рентабельність, але знижує ліквідність [11].

Специфіка діяльності банку полягає в тому, що переважна частина його ресурсів формується за рахунок позичкових коштів. При цьому важливу роль у структурі залучених коштів банківської установи відіграють депозити.

Депозит (вклад) – угода, відповідно до якої одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладнику таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором [6].

Роль депозитної політики полягає у визначенні пріоритетних напрямів розвитку та вдосконаленні банківської діяльності в процесі залучення ресурсів, розвитку депозитних операцій та підвищенні їх ефективності.

Розрізняють три види депозитної політики, які наведено на рис. 2.

Таблиця 3

Напрями депозитної політики [3]

Напрями	Сутність
Аналіз депозитного ринку	Вивчення потреб споживачів та депозитної політики конкурентів, оцінка впливу політики НБУ на стан депозитного ринку і тенденції його розвитку
Визначення цільових ринків для мінімізації депозитного ризику	Підвищення рівня макроекономічних досліджень кожного сегменту ринку для завоювання конкурентних позицій на певних сегментах ринку, а також ідентифікація, контроль та моніторинг ризиків
Мінімізація витрат у процесі залучення коштів на депозити	Постійний пошук шляхів і засобів зменшення процентних витрат за залученими ресурсами, раціоналізація банківського бізнесу
Оптимізація управління депозитним та кредитним портфелями банку	Підтримка взаємного зв'язку та взаємного узгодження між депозитними операціями та операціями з видачі кредитів за сумами та строками депозитів і кредитних вкладень
Підтримка ліквідності банку і підвищення його стійкості	Підтримка дорогих і низькооплачуваних депозитних ресурсів на такому рівні, щоб забезпечити відповідну рентабельність банківської установи та ліквідність балансу

Депозитна політика є однією зі складових частин процесу управління діяльністю банку.

Як і управління будь-яким економічним процесом, управління депозитними операціями має насамперед містити в собі напрями та завдання для розвитку депозитних операцій та підвищення їх ефективності.

Напрями депозитної політики наведено в табл. 3 [3].

Отже, аналіз депозитного ринку допоможе банку краще вивчити потреби споживачів та визначити депозитну політику конкурентів. Обираючи напрям визначення цільових ринків для мінімізації депозитного ризику, банк зможе завоювати конкурентні позиції на певних сегментах ринку, а також здійснювати контроль над депозитними ризиками. Залучаючи кошти на депозити, банк прагне розміщувати отримані ресурси так, щоб максимізувати прибутки та мінімізувати витрати, що зазнає банк під час залучення коштів, тому перед ним постає необхідність постійного пошуку шляхів та методів зменшення витрат. Підтримка ліквідності банку є запорукою його стійкості, оскільки банк, який володіє достатнім рівнем ліквідності, може з мінімальними затратами виконувати свої функції.

Напрями депозитної політики сприяють розвитку депозитних операцій банку, підвищують їх ефективність та зменшують витрати у процесі залучення ресурсів.

Висновки. Розглянувши теоретичні аспекти депозитної політики банків, можемо зробити такі висновки. Трактуювання депозитної політики науковцями є різноманітним та відрізняється підходами до визначення сутності даного терміну. Під час проведення аналізу наукових робіт у рамках досліджуваної теми було сформульоване власне визначення депозитної політики. Визначено, що депозитна політика в процесі своєї реалізації робить свій внесок у досягнення загальних цілей і ґрунтується на притаманних їй принципах, які поділяються на загальні та специфічні. Розглянуто види державної депозитної політики, які поділяються на консервативну та ліберальну політику і в підсумку впливають на визначення мети та завдань депозитної політики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабицкий А. Депозитная политика коммерческого банка: грамотная работа с деньгами / А. Бабицкий [Электронный

ресурс]. – Режим доступа: <http://www.luxury.net.ru/finances-theory/8851.html>.

2. Бартош О.М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування / О.М. Бартош // Вісник Університету банківської справи національного банку України. – 2009. – № 3. – С. 98–101.
3. Бартош О.М. Депозитна політика як складова системи управління діяльністю банку / О.М. Бартош // Фінансовий простір. – 2014. – № 4(16). – С. 19–24.
4. Белоглазова Г.Н. Банковское дело / Г.Н. Белоглазова, Л.П. Кроливецкая. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 390 с.
5. Герасименко Р.А. Депозитная политика банков и факторы, влияющие на ее формирование / Р.А. Герасименко, Е.И. Хорошева, В.В. Герасименко // Финансы, учет, банки. – 2011. – № 1(17). – С. 141–150.
6. Глосарій банківської термінології / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123143.
7. Гончарова К.В. Визначення сутності поняття «депозитна політика банку» / К.В. Гончарова // Управління розвитком. – 2014. – № 2. – С. 158–160.
8. Грибенкин Б.С. Управління депозитними ресурсами банку / Б.С. Грибенкин // Управління розвитком. – 2013. – № 4(144). – С. 80–83.
9. Емец В.А. Характеристика депозитної політики банків України на сучасному етапі / В.А. Емец // Управління розвитком. – 2013. – № 13. – С. 79–81.
10. Еш С.М. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи банків / С.М. Еш. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9499/1/DEPOZITIC%20POLICY%20OF.pdf>.
11. Ігнатова О.М. Статистичний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку депозитної бази українських банків / О.М. Ігнатова, В.В. Романченко // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – 37 с.
12. Коцовська Р.Р. Банківські операції: [навч. посіб.] / Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль. – К.: УБС НБУ; Знання, 2010. – 390 с.
13. Мельникова І.М. Маркетингова політика комерційного банку на депозитному ринку / І.М. Мельникова – К.: КНТЕУ, 2009. – 197 с.
14. Московец Е.А. Оценка эффективности депозитной политики коммерческого банка / Е.А. Московец, Л.А. Мочалова // Ползуновский альманах. – 2009. – Т. 2. – № 3. – С. 253–255.
15. Сияк А.А. Можливі напрями удосконалення депозитної політики комерційних банків України на сучасному етапі / А.А. Сияк [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2013/iem/sinyak/library/article2.htm>.
16. Труш Г.В. Особливості формування депозитної політики комерційних банків / Г.В. Труш // Формування ринкової економіки. – 2012. – № 28. – С. 386–393.